

Na postalo

ČETIRI PETROVAČKE KARIJATIDE: Jovan Bijelić, Mersad Berber, Skender Kulenović, Ahmet Hromadžić

U Bosanskom Petrovcu je izašla monografija o četiri velikana iz ovoga mjesta: dva slikara i dva književnika. Umjesto predgovora, jedan divan tekst o njima četvorici, napisao je peti bosanskopetrovački velikan, Mišo Marić. Evo tog teksta:

Kultura 06. Mar. 2017 06. Mar. 2017 0

Piše: Mišo Marić

Nad Atinom, umjetničkom i naučnom praprijestonicom svijeta uzvisuje se Akropolis čiji je prvi kamen temeljac, *fama est* (priča se), položen 4000 godina prije nove ere. Kroz milenije dograđivali su ga arhitekti i građevinari a uljepšavali skulptori i slikari. Među 21 zdanjem koja su nadživjela zločud vjekova izdvajaju se hramovi Partenon i Erehtejon sazđani po polubožanskim snovima Iktinosa, Kalikrata, Fidije, Filokla i Arhiloha. Trem, ravni krov Erehtejona pridržavale su skulpture šest čednih i stamernih djevojaka isklesanih iz bijelog kamena pokrajine Karija. U ljetnoj hladovini i zimskoj zavjetrini Partenona i Erhtejona a pod brižnim očima kamenih djevojaka rasla je Atena. U kojoj su stoljećima i milenijima projektovani, klesali i zidali Fidija, Aristid Mladi i Stariji, Lizo i Miron, pjevali i zapisivali Homer, Alkej, Kritija, razmišljali Aristotel, Demokrit, Diogen, Pitagora, Sokrat, Platon... Na njihovom djelu utemeljena je današnja umjetnost i svenaučna mudrost svijeta. Neka je dozvoljeno ovom autoru premostiti milenije pa naslovnu romana, nikad zasluženog vrednovanog Crnogorca porijeklom a Bosanca samoopredjeljenjem Čamila Sijarića "Kuću kućom čine lastavice" asocijativno parafrazirati u "Grad gradom čine ljudi". S neizbježnom, srčanom primisli na sopstvenu, ubavu kolijevku, Bosanski Petrovac. Iz čijih pelena s ukusom majčinog mlijeka i daškom čaršijske dobrote, nikad nije iskoracio.

Bosanski Petrovac nije Atina. Bosanski Petrovac nema Akropolis s Partenonom, Erehtejonom, karijatidama... Akropolis Bosanskog Petrovca je gorda Grmeč planina koja ljeti na čaršiju prospe parfem divljih jagoda i borove smole, ma kakav "Chanel 5", a zimi sligura studenu mečavu i zavijanje čopora gladnih vukova u ozvezdano Petrovačko polje nasmiješenih i slatkih imena Vedro i Medeno uokvireno ramom aristokrata među planinama, Osječenicom i Klekovačom. Na zelenom vratu Grmeča, Šahinovu, kao čust broš na djevojačkom, čućori petrovačka čaršija rumenih krovova pod kojim se vjekovima rađaju žedni vode i gladni spoznaja valjani, dobrodušni i svakom čestitu poslu vični ljudi. Četvorica od njih, hronološki i s divljenjem da ih zapišem: Jovan Bijelić, Skender Kulenović, Ahmet Hromadžić i Mersad Berber kao karijatide Partenon i Erhtejon pridržavaju rodni grad visoko uzdignut iznad mnogo većih no što je sam. Dva slikara i dvojica literata ucrtali su ga među rijetke prijestonice umjetnosti Bosne i Hercegovine, južnoslavenskih prostora i još dalje dokle ih je doteklo. A doteklo je daleko. Ta mapa, po zakonima umjetnosti, ne mari za granice. I oni kojim se nikad nije posrećilo da ih kaldrmisani ili asfaltirani putevi života dovedu u tu tihi varoš ali su se djetinje razigrali na Ahmetovoj Labudovoj poljani od Bjelaja do Petrovca po kojoj se u ljeto utrkuju inspiracije zlatnih konja Mersadovih s Velaskezovim ormama i bizantijskim zlatom otrunjenim s petrovačke mjesečine, nad poljem treperi i pjeva Skenderova Ševa a sve uokvireno modrim i gorostasnim planima Jovanovim, i tim namjernicima – vjernicima u umjetnost Petrovac je postao drugi zavičaj bliži od potkošulje.

Da bi se upisao u vječnu listu donatora umjetnosti ozbiljnom i dostojanstvenom gradu dovoljno je da rodi jednog. Bosanski Petrovac je rodio četvoricu. Jovan, Skender, Ahmet i Mersad jedna su petrovačka porodica čije su sudbine neraskidivo vezane i govore podjednako o njima i gradu koji ih je rodio. Jovanov otac Ilija, bijaše radin i otresit kmet Skenderovog djeda Skender-bega Kulenovića, kasnije samostalni poduzetnik u kojem je Skender-beg prepoznao dobra čovjeka i našao prijatelja. Kad je klapčić Jovan iz zaselka Revenik dorastao do više škole, na nagovor Skender-bega otac ga je poslao da uci gimnaziju u Sarajevu. Gdje ga nije išla matematika, dvaput je padao, ali je profesor likovnog u tom bistroj krajiškom dječarcu prepoznao slikara, obezbjedio državnu potporu što danas zovu stipendija. S potporom crnbijele monarhije i s blagoslovom oca otišao je u Krakov, upisao Likovnu akademiju. Po dipomiranju usavršavao u Parizu i Pragu. Uz Romana Petrovića i Gabrijela Jurkića Jovan

Bijelić pripada generaciji prvih akademski obrazovanih bosanskohercegovačkih slikara. Sin Skender-begov a otac Skenderov Salih-beg Kulenović, vlasnik najveće biblioteke u Bosanskoj Krajini gdje se za ljude izuzetnog uma i duha govorilo: "Taj je pametan i načitan k'o Salih-beg Kulenović", bratimio se s babinim kmetom, Jovanovim ocem.

Za pitomih i vrelih godina u Mostaru, gdje je Skender došao za dramaturga u Narodno pozorište 1958., bijasmo jedini Petrovčani ispod Veleži i Huma a po majčinoj porodici Smljanica prvi, prijateljski komšiluk petrovački. Pa mi se posrećilo da me prigrlji. Odlazio je, često, u Beograd da posjeti porodicu i prijatelje. I svaki put po povratku s ushićenjem pripovijedao o susretima s očevim pobratimom, Jovanom. Jovan je Salih-bega zvao stricem. Marta 1964. duboko i iskreno potresen Skender je otišao za Beograd da isprati Jovana, rođaka i najrasnijeg likovnog hroničara rodne im Bosne. Po povratku me uputio na esej iz 1926. prijatelja Jovanovog, književnika i neporecivog autoriteta likovne umjetnosti na južnoslavenskim prostorima Miloša Crnjanskog u kojem, pored ostalog, stoji:

– ... Jovan Bijelić kroz sve svoje slikarstvo i ceo svoj slikarski život ostaće čvrsto ukomponovan u pejzaž svoje goleme i brdovite Bosne, raskošne po svojim jesenjim bojama karmina, zelenog i "tera de Siena" mešane sa plavim. Ta zemlja, urvinasta i golema na dnu je njegovog biča i on prema njoj stvara druge zemlje. Visoko, u golemoj arhitekturi, slažu se svi njegovi pejzaži, kraj kojih su pejzaži mnogih naših slikara sladunjavi opisi zemlje i nemoćne reprodukcije vidljivog u položaju brda, dolina, strmina i visoravni, bez lepote večno nepromenljivog i nevidljivog... Jedna divna Bosna, veličanstvena i golema, žarka po svojim bojama bordo, plavog, riđeg i ružičastog pojavila se s tim našim slikarem u nas, vanredna i po svojoj arhitektonski karakterističnoj lepoti talasa i kupa svojih brda. Koliko odličnih pejzaža, odličnih u meri pariskoj, koliko odličnih slika tada, u sasvim ozbiljnim, evropskim normama..."

Taj Jovan s krvavim korijenima urastao u rodno tlo podno Osječenice a slikarski dosegao evropske visine Mon Blana ostaće sudbinski i rodbinski odan Kulenovićima. Po njegovoj preporuci stariji Skenderov brat Muhamed upisaće, studirati i diplomirati istu Akademiju u Krakovu. Muhamed je talentom mogao ali sudbinski nije stigao da dosegne očevog pobratima. Poginuo je bježeći iz logora Kerestinac u partizane. Mlađeg, Muzafera, strijeljali su na Banjici a pjesnik, antifašista i partizan Skender bol Stojanke majke Knežopolke izbugario: "Oj, Srđane, Mrđane, Mladene", najpotresniju poemu o Drugoj svjetskoj klanici. Skenderu pjesniku, dramskom i romanopiscu poklonili su se najautoritativniji književni kritičari, neki i na sljedećim stranicama ove Monografije. Ponajbolji među njima, unikatan spoj enciklopedijske institucije i čovjeka, Miroslav Krleža učinio je to najkraće. Uvrštavanjem u članstvo JAZU (Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti) i rečenicom biografu Enesu Čengiću: "Moram priznati da je Skender moja slaba strana".

Gotovo svakog vikenda Skendera je u Mostaru posjećivao Ahmet Hromadžić. Dolazio je iz školske lektire a odlazili bi zajedno u ribu i na eglen. Pripovijedao mi Skender kako se s Ahmetom i Brankom Čopićem, što zavičajno što literarno, bratimio u ratu i kako su Branko i Ahmet ponajbolji bosanskohercegovački pisci za najmlađe. A sa sjetom i ponosom kako je u Ahmetu našao mlađeg brata, Muzafera. Pripovijedao mi Ahmet kako je u Skenderu našao starijeg brata i učitelja. A obojica, nepristrasno, kako Bosna i Hercegovina nije rodila likovne umjetnike ravne Jovanu Bijeliću i Mersadu Berberu. Jer su slikali crtežom, bojom i sopstvenim dahom. Mersad se Skenderu poklonio veličanstvenim portretom s majkom Hanifom, ponajljepši ukras današnje Spomen kuće, i ciklusom "Skenderovi soneti" inspirisanim sonetima 24-karatnog umjetnika i takvog čovjeka, Skendera Kulenovića. Među sonetima, isklesan poput gorostasnog stečka, uzvisuje se "Tarik za Karadoz-begovu džamiju" u Mostaru. Nakon otvorenja samostalke u kulturnoj londonskoj Albemarle Gallery 2. decembra 2004. osamih se s Mersadom. Poklonih mu iz porodičnog albuma fotos očeva, njegovog Muhameda i mog Uroša. Dva nasmijana momka zagrljeni na Medenom polju u ljeto 1940. I oni se bratimili. Bio je dirnut. Listasmo katalog izložbe s Predgovorom najuglednijeg britanskog historičara savremene umjetnosti Edward Lucie-Smith koji na kraju zaključuje: "His paintings are cultural dreams" – "Njegove slike su kulturni snovi". Nasmiješio se blago i prokomentarisao: "Kako kad. Nekad radosni, često bolni" Pa mi govorio kako je s golemom tugom načeo skice za homage Srebrenici... Mersad Berber, Jovan Bijelić, Skender Kulenović i Ahmet Hromadžić su poput najpreciznijih seizmografa bilježili sva podrhtavanja i udare XX stoljeća i po tome je njihovo djelo njegova najvjernija biografija. Stoljeće dva svjetska rata, stoljeće Kozare i Srebrenice na čijem se izdisaju moglo bogoslužiti opijelo, izučiti hatma dova nevino stradalima a otvoriti šampanjac i nazdraviti preživjelima sa željom da se nikad više ne ponovi.

Zato dok je Grmeča, Osječenice i Klekovače, dok je svijeta i vijeka kroz mirisnu paprat Jovanovih planina, Labudovom poljanom Ahmetovom i poštenim ljudskim nezaboravom na zlatnim konjima Mersadovom a pod onom raspjevanom Ševom Skenderovom zauvijek će sva četvorica jezditu skupa slaveći umjetnost i opominjući kakvi bismo ljudi trebali biti.

Rasni Petrovčani, od začetnika ideje izgradnje Skenderove spomen kuće predsjednika SO-e Nove Kecmana do današnjeg jednako privrženog gradonačelnika Zlatka Hujica, pregaoci koji u Zavičajnom muzeju bdiju nad seharom neprocjenjivog blaga petrovačke ubogosti e da sjećanja na Jovana, Skendera, Ahmeta i Mersada nikad ne izbljude, utrnu, prijatelji Petrovca i vjernici u umjetnost autorski zastupljeni na stranicama ove Monografije – ukoričili su još jedan, toj čaršiji i njenim ljudima koje istorija prečesto nije mazila, dostojan spomenik. Ispunili dug po nastanku 2039 godina vremenšim a bez ijedne sijede Horacievim stihovima iz "Carmina" ("Ode"): "Exegi monumentum aere perennius" – "Izgradiću spomenik trajniji od bronz".

Zato bi me usrećilo ako ovaj Predgovor bude prihvaćen kao dubok, srčani naklon onim kojim je podignut. I onim koji su ga podigli.

Komentari - Ukupno 0

NAPOMENA Komentari odražavaju stavove njihovih autora, a ne nužno i stavove redakcije Slobodna Bosna. Molimo korisnike da se suzdrže od vrijeđanja, psovanja i vulgarnog izražavanja. Redakcija zadržava pravo da obriše komentar bez najave i objašnjenja. Zbog velikog broja komentara redakcija nije dužna obrisati sve komentare koji krše pravila. Kao čitalac također prihvatate mogućnost da među komentarima mogu biti pronađeni sadržaji koji mogu biti u suprotnosti sa vašim vjerskim, moralnim i drugim načelima i uvjerenjima.

LISTA KOMENTARA

DODAJ KOMENTAR

Trenutno nema komentara za ovaj članak!

Najnovije

ZDRAVLJE

PAŽLJIVO ČITAJTE I ODMAH USVAJAJTE: Ovo su tajne ljudi koji nikada nisu bolesni